Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

IDEI CARE SĂ ȚI SALVEZE VIAȚA

ÎN 15 MINUTE FILOSOF

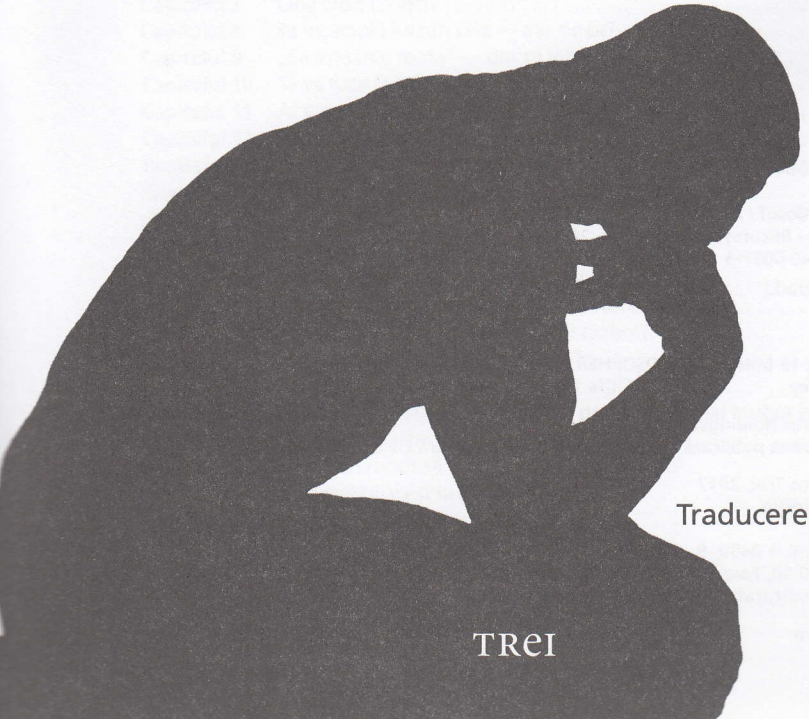

Traducere din engleză de
Amalia Trepca

TREI

Cuprins

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Introducere. La ce folosește filosofia? 4

PARTEA ÎNTÂI. **GÂNDIREA**

Capitolul 1 Cum știi cum să gândești? 13
Capitolul 2 Dacă un copac cade în pădure, acesta există? 22
Capitolul 3 Ce știi de fapt? 38
Capitolul 4 Când nu este un biscuit un biscuit? Și de ce ar trebui să îți pese? 50
Capitolul 5 Ceai sau cafea (și ce înseamnă asta)? 60
Capitolul 6 Există o fantomă în mașină? 73
Capitolul 7 Cine crezi că ești? 82
Capitolul 8 Se întâmplă lucruri rele — dar de ce? 90
Capitolul 9 „Se întoarce roata" — dar se întoarce cu adevărat? 100
Capitolul 10 Te va face fericit un nou iPhone? 108
Capitolul 11 Ai vrea să trăiești veșnic? 119
Capitolul 12 Poți alege să crezi în Dumnezeu? 127
Capitolul 13 Oare câinii au suflet? 136
Capitolul 14 Poți să spui ce gândești și să gândești ceea ce spui? 146

PARTEA A DOUA. **ACȚIUNEA**

Capitolul 15 Cum decizi ce să faci? 159
Capitolul 16 Trebuie uneori să ardem vrăjitoarele? 172
Capitolul 17 Greșeala neintenționată e pe jumătate iertată? 187
Capitolul 18 Este totul permis în (dragoste și) război? 199
Capitolul 19 Putem face o societate perfectă? 207
Capitolul 20 Sunt unii oameni mai egali decât alții? 218
Capitolul 21 Ar trebui să luăm de la un Petru pentru a da mai multor Paveli? 231
Capitolul 22 Și dacă toată lumea ar face la fel? 239
Capitolul 23 Poate un robot să gândească independent? Și ar trebui acest lucru să ne îngrijoreze? 247
Capitolul 24 Suntem urmăriți sau protejați? 261
Capitolul 25 Este bine să facem valuri? 273
Capitolul 26 Este mai bine să dai decât să primești? 284
Capitolul 27 A fi sau a nu fi? Aceasta e întrebarea 291
Nu există o concluzie 302
Credite foto 304

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Capitolul 1

Cum știi cum să gândești?

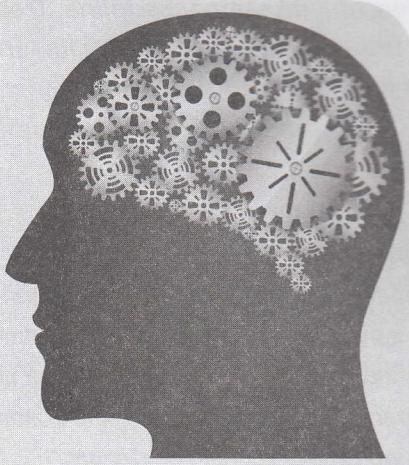

Cum pornești deci la drum în gândirea filosofică?

„Filosofia înseamnă disciplină. Trebuie să îți disciplinezi gândirea. În filosofie nu se inventează lucruri. Iar disciplinarea gândirii este un lucru foarte greu de atins."

Tim Crane, profesor la Universitatea din Cambridge

Supune totul interogării

Gândirea disciplinată nu ia nimic de bun. În capitolul precedent, am văzut că întrebarea aparent simplă — care dintre munți este mai înalt? — trebuie definită mai îndeaproape înainte de a putea răspunde. În filosofie, toate întrebările și toți termenii trebuie examinați și redefiniți pentru a fi siguri atunci când propunem un răspuns.

Instrumentele pe care le folosim pentru a face filosofie sunt logica și rațiunea; argumentele pe care ele le produc pot fi prezentate doar prin intermediul limbajului. Acest lucru înseamnă că limbajul însuși devine obiectul cercetării. O bună parte a muncii filosofice a secolului XX a fost dedicată examinării fundamentelor și fiabilității limbajului.

Atunci când începi să te ocupi cu filosofia, poți avea senzația că totul se mișcă și că întrebările ți se multiplică înaintea ochilor. Poate fi revigorant, terifiant sau ambele. Dacă îți place certitudinea, s-ar putea ca filosofia să nu fie pentru tine. Dacă îți place gimnastica mentală și nu te deranjează să vezi cum pământul pe care ți-ai clădit viața îți fuge de sub picioare, atunci filosofia ar putea fi exact ceea ce căutai.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Un fractal este o structură care devine în permanență tot mai complexă. Cu cât o privești mai îndeaproape și pe măsură ce se fragmentează, cu atât detaliile pe care le poți vedea apar ca niște replici mai mici ale structurilor inițiale. În matematică, suprafața circumscrisă de un fractal este finită, dar fractalul are o graniță de lungime infinită. Putem vedea filosofia ca pe un fractal — fiecare întrebare conduce la altă întrebare.

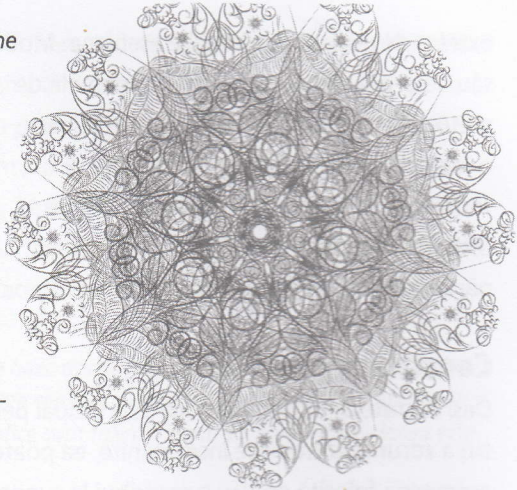

Demontarea certitudinii

Socrate a spus adesea că singurul lucru de care era sigur era propria sa ignoranță și că, dacă era mai înțelept decât alți oameni, acest lucru se datora faptului că își recunoștea ignoranța. Socrate își făcuse un obicei din a lansa oamenilor care se considerau cunoscători provocarea de a defini concepte comune, precum „curajul" sau „dreptatea". Apoi oferea contraargumente, arătând inconsistențele sau contradicțiile găsite în orice spuneau ei — nu conta ce răspunsuri ofereau, Socrate putea întotdeauna să identifice puncte slabe în spusele lor. Scopul său era acela de a arăta că totul este mult mai complicat decât suntem înclinați să credem și că nu este înțelept să acceptăm credințe comune fără a le spune interogării. În acest fel și-a creat probleme

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

extrem de mari cu autoritățile ateniene. Modul său de predare este cunoscut sub numele de metodă socratică și este folosit și astăzi. Este o metodă dialectică — un dialog care ia forma unei argumentări raționale, în care răspunsurile logice ar trebui să conducă participanții către adevăr.

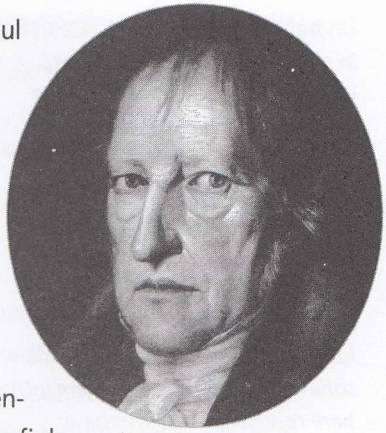

Construirea unei teze

Deși Socrate a folosit dialectica în principal pentru a zdruncina credințe încetățenite, ea poate fi de asemenea folosită pentru a contribui la cunoaștere. După cum am precizat, dialectica constă într-un proces bazat pe întrebări și răspunsuri, răspunsurile prilejuind noi întrebări care pretind examinări mai elaborate și permit participanților să se apropie de o înțelegere mai profundă.

Dialectica este acum adesea asociată cu un filosof german de secol XVIII, Georg Hegel (înfățișat mai sus). În filosofia sa, dialectica se desfășoară în trei etape:

- **teză**: aceasta este ideea sau afirmația propusă ca adevărată, precum „a minți este greșit";
- **antiteză**: aceasta este un răspuns rațional la teză, pe care o contrazice; în cazul nostru, „câteodată, mințind, putem proteja oamenii în fața răului și atunci a minți poate fi bine";

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

- **sinteză**: aceasta este o reafirmare a ideii, revizuită în lumina obiecțiilor ridicate de antiteză. În exemplul nostru, reafirmarea poate lua forma „a minți, fără intenția de a proteja persoana mințită, este greșit".

Procesul poate fi repetat. Sinteza devine noua teză și este examinată și reajustată. Urmărind acești pași, fie în cadrul unui dialog cu altcineva, fie prin trecerea unui argument prin filtrul propriei gândiri, putem supune ideile noastre interogării și le putem face astfel mai solide.

Procesele judiciare se desfășoară pe baza dezbaterii, cu o parte argumentând în favoarea acuzatului, în timp ce partea cealaltă susține cauza acuzatorilor. Abilitățile și metodele specifice dezbaterii filosofice sunt folosite pentru a stabili dacă cineva este sau nu vinovat.

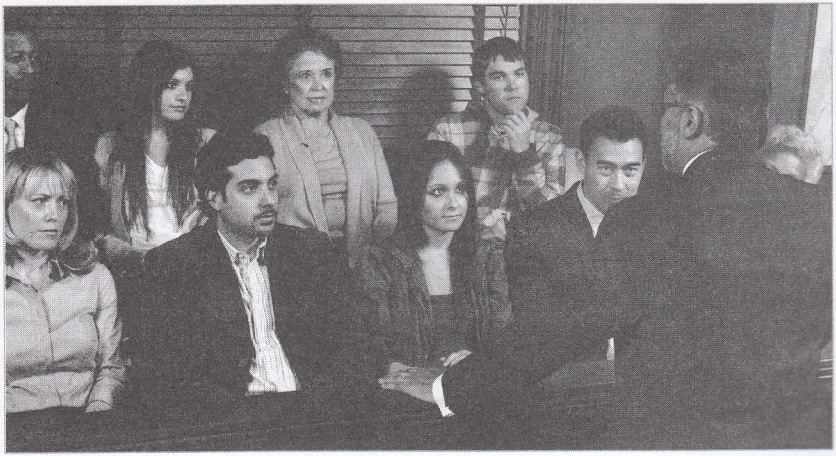

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Ia-o de la zero

În general, filosofii iau munca filosofilor dinaintea lor ca punct de pornire și folosesc logica și argumentarea pentru a duce dezbaterea mai departe. Dar lucrurile nu stau întotdeauna așa. Filosofia este una din puținele discipline în care este perfect posibil să aruncăm copilul cu tot cu apa din copaie și să pregătim o nouă baie, pornind de la principiile prime. Atâta vreme cât noul model este logic și prezintă coerență internă, are o șansă reală de a fi luat în serios. Martin Heidegger (1889–1976), precum și Ludwig Wittgenstein (1889–1951) au decis că vreme de două mii de ani filosofii se înșelaseră și că era momentul să înceapă din nou de la capăt. Wittgenstein chiar a afirmat: „Pentru mine este indiferent dacă gândurile pe care le-am avut au fost anticipate de către altcineva." Printr-o

FĂCÂND PE AVOCATULUI DIAVOLULUI

În dezbaterea filosofică, o persoană sau un grup poate juca rolul „avocatului diavolului", aducând argumente în favoarea unei poziții în care nu e obligatoriu să creadă, doar cu scopul de a isca o dezbatere. Din 1587 până în 1983, „avocatul diavolului" era un rol oficial. În examinarea cazurilor pentru sanctificare, cauza posibilului sfânt era prezentată de „avocatul lui Dumnezeu" și contestată de „avocatul diavolului". Sarcina avocatului diavolului era aceea de a identifica punctele slabe din pledoaria avocatului lui Dumnezeu. Socrate a jucat rolul avocatului diavolului pentru a descoperi inconsistențele din argumentele oponenților săi.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

astfel de abordare putem cu siguranță economisi timpul pe care l-am fi petrecut citind despre idei anterioare și putem de asemenea să aducem în joc o prospețime care permite unor perspective complet noi să apară.

Rolul logicii

Logica este o modalitate foarte formalizată de a gândi și de a raționa care implică folosirea limbajului ca pe un instrument precis. Primul filosof care a expus metodele logicii a fost Aristotel, care a trăit în Atena în 384–322 î.Chr. El a arătat cum, pornind de la două enunțuri adevărate care au un termen comun, putem ajunge pe baza lor la un alt enunț adevărat, folosind termenii care nu sunt comuni. Cel mai cunoscut exemplu al acestei metode — numită silogism logic — este următorul:

Toți oamenii sunt muritori.

Socrate este un om. Prin urmare,

Socrate este muritor.

Aici, termenul comun (mediu) este „om" — el poate fi găsit în fiecare dintre cele două enunțuri. Acest lucru poate fi redus la o formulă de tipul: